

אוצר דברי תורה

פרשת נח

בנין התיבה: בשביל הצלת 'נח' או לעורר 'אנשי דורו' לתשובה?

ויז: עשה לך תבת. רש"י: הרבה ריוח והצלחה לפניו, ולמה הטריחו בבנין זה? כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה, ושואלין אותו מה זאת לך, והוא אומר להם, עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם, אולי ישובו.

נחונמא (ה בסופו): ק"כ שנה היה מתרה הקב"ה בדור המבול שמא יעשו תשובה, כיון שלא עשו תשובה, א"ל עשה לך תבת עצי גופר. (פירוש הי"ע יוסף): עכשיו ממשיך לפרש מה שאמר, שהיה הקב"ה מתרה בהם ק"כ שנה, שהרי לא דיבר הקב"ה עמם, אלא **בנין התיבה זהו ההתראה**. עמד נח, ועשה תשובה, ונטע ארזים, והיו אומרים לו ארזים אלו למה? אמר להן, הקב"ה מבקש להביא מבול לעולם, ואמר לי לעשות תיבה כדי שאמלט בה אני וביתי, והיו משחקין ממנו ומלעיגין בדבריו, והיה משקה אותן ארזין והן גדילין, והיו אומרים לו, מה אתה עושה ומשיב להן כענין הזה, והיו מלעיגין עליו, לסוף ימים קצצן והיה מנסרן, והיו אומרים לו מה אתה עושה, ואומר להן כך, והיה מתרה בהן, כיון שלא עשו תשובה, מיד הביא עליהן מבול, שנאמר, וימח את כל היקום.

קשיא: הלא, נח היה "איש צדיק תמים", ואפילו להדיעות שדורשים לגנאי, שזהו רק בערך ל"דורותיו", מ"מ בנוגע ל"בנין התיבה", מפורש: "ויעש נח ככל אשר צוה אותו אלקים כן עשה". ומוכרח לומר, שהציווי של בנין התיבה קיים **בשלימות**. ואם כן קשה, היתכן שלא קיים ציווי זה כדבעי, **והתמהמה בבנינו משך ק"כ שנה?**

ג' דרכים:

דרך א': בנין התיבה ו'התעוררות תשובה' - ב' ענינים (מצוות) שונים

בעצם, אין קשר ביניהם, ואינם תלויים בזה בזה. רק שהיו **שניים בזמנם** - ק"כ שנה לפני המבול.

"התראת תשובה": בסוף פרשת בראשית: "וַיֹּאמֶר ה' לֹא יִדְוֹן רוּחִי בְּאָדָם לְעֹלָם בְּשָׁר וְהָיוּ יָמֵי מַאָּה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה". נמצא, שהתעוררות לתשובה התחיל ק"כ שנה לפני המבול.

"בנין התיבה": באותו זמן ממש - ק"כ שנה לפני המבול - נצטווה נח לבנות התיבה.

ולכן, לא מיהר נח בבנין התיבה, ונתעסק בינתיים לעורר בני דורו לתשובה. עוד זאת, אם אכן היו חוזרים בתשובה, שוב לא היה צריך תיבה.

ב' קשיות על דרך א':

קשיא א': הלא, נח נצטווה על "בנין התיבה", ולא "להחזיר דורו לתשובה", וכיון שלא פירש ה' זמן מסויים מתי לגמור הבנין, היה לו להתחיל ולגמור כל הבנין, ולא לדחותו לזמן מאוחר יותר, ולהתעסק בינתיים בדברים אחרים, שלא נצטווה בהם.

קשיא ב': אפילו אם תמצא לומר, כי מאיזה סיבה שתהי, עדיף להתמסר להתעוררות לבני הדור שיעשו תשובה, ויש לו דין קדימה למצות בנין התיבה, עדיין יוקשה לאידך גיסא, למה התחיל מיד בבנין התיבה והמשיך להתעסק בבנינו במשך כל הק"כ שנה, ולא דחה כל הבנין, מתחילתו עד סופו, עד סוף הק"כ שנה?

ויש לומר, שזהו שיטת הגמרא בסנהדרין קח, א-ב:

"... שהיה נח הצדיק מוכיח בהם, ואומר להם עשו תשובה, ואם לאו הקדוש ברוך הוא מביא עליכם את המבול ... שהיה נח הצדיק מוכיח אותם ואמר להם דברים שהם קשים כלפידים והיו מבזין אותו, אמרו לו זקן, תיבה זו למה? ...".

ד' דיוקים בגמרא:

1. הוכיח אותם **בדיבורים** כרגיל, בלי שום קשר לבנין התיבה.
2. מזה שאמר: "תיבה זו למה", מוכח, ששאלו על **מציאות** התיבה, ולא על בנינה. ומוכח, שהתיבה כבר עומדת ומוכנת.
3. "הי ... מוכיח אותם ... עוד לפני ששאלו: "תיבה זו למה". מזה מוכח, שהוכחתו לא היתה תלוי' וקשורה בתיבה.
4. בגמרא לא מוזכר ששהה בעשיית התיבה ק"כ שנה, ובודאי גמר בנינו בהקדם הכי אפשרי.

סיכום דרך א': הזמן מסויים של אריכות-אף של הקב"ה במשך ק"כ שנה, ניתנה לאנשי דורו שיעשו תשובה, ואינה שייכת כלל לנח, להאריך במצוה שלו - בנין התיבה.

דרך ב': בנין התיבה - אמצעי - לעוררם לתשובה

הטעם שהטריחו לעשות תיבה **דוקא**, ולא הצילו באופן אחר, הוא כדי לעורר אנשי דורו לתשובה.

אגדת בראשית (פ"א, ב): ולמה אמר הקב"ה לנח שיעשה תיבה? כדי שיראו אותו ויעשו תשובה. וכי לא היה יכול הקב"ה להציל את נח באמונתו ובדברו, או להעלותו לשמים, שאמר לו עשה לך תיבת עצי גופר? אלא, כך אמר הקב"ה, מתוך שהוא עושה תיבה וכורת ארזים, מתכנשין אצלו ואומרים לו, מה אתה עושה? והוא אומר להם, הקב"ה אמר, עשה לך תיבת גווי, שאני מביא מבול לעולם מפני שמכעיסין אותי ...

אוצר דברי תורה

פרשת נח

לפי זה מיושב קשיא א' (שהקשינו על דרך א') - חסרון זריזות בקיום ציווי ה' שניתן לו, שהרי כל המטרה והטעם של מצות "בנין התיבה" הוא כדי להחזירם לתשובה, ולכן מובן למה התעסק בהחזרתם לתשובה - שזהו התכלית, והתממה בבנין התיבה.

אבל עדיין קשה קשיא ב' - למה האריך ק"כ שנה במעשה הבניי, כי היה לו לקיים המצוה בזריזות, ולגמור כל התיבה מיד, כי גם תיבה בנוי מעוררת התמי: "מה זאת לך"? (וכן משמע קצת בגמי סנהדרין (קח,א): "תיבה זו למה", ולא כבאגדת בראשית ותנחומא: "מה אתה עושה")

(הקשיא על דרך א' - שהיה יכול לאחר 'כל הבנין' לסוף ק"כ שנה. והקשיא על דרך ב' - שהיה צריך להקדים 'כל הבנין' לתחלת ק"כ שנה).

סיכום דרך ב': בנין התיבה היא בשביל תשובה, אבל הזמן מסויים של ק"כ שנה הוא רק בשביל אנשי הדור לעשות תשובה, ואינה שייכת לבנין התיבה ע"י נח, אלא היה לו לגמור הבנין מיד.

דרך ג': גם פרטי 'פעולת' בנין התיבה - 'טרחא' ו'המשך זמן' של ק"כ שנה - 'גורמים' לתשובה

מקורו של רש"י, הוא במדרש לקח טוב: "כי מאה ועשרים שנה היה משתדל בה". מזה משמע, שמלכתחילה ציווה הקב"ה את נח, לבנות את התיבה באופן כזה, שמוכרח לקחת ק"כ שנה, (ולא התממה כלל, אלא היה עסוק כל הזמן) כמפורש בכתוב: "עשה לך". ומפרש האברבנאל: "כלומר, שנה בעצמו יעשה התיבה, ולא יצוה לעשותה לאחרים". וכיון שהיה מחוייב לעשות כל עבודת הבנין בעצמו, בלי שום סיוע מאחרים, אין זה חידוש, כי גם כשעשה בזריזות כי גדולה, ארכה בנינו ק"כ שנה. ואדרבא, זהו באמת פלא שאעפ"כ גמרו במשך ק"כ שנה!

- אם מטרת התיבה היתה רק להציל את נח ומשפחתו ממי המבול, לא היה נוגע פעולת הבנין, כי אם שיש מציאות של תיבה.
- כיון ד"הרבה ריוח והצלה לפניו", לכן, בנית התיבה לא היתה להצלת נח, אלא רק בשביל אנשי הדור, שיראו, וישאלו, ואולי ישוּבו. (כמבואר באגדת בראשית ותנחומא, כי התעסקות בבנין התיבה היתה כדי לעורר לתשובה).
- כיון שהבנין גופא מצוה, שמביא לידי תשובה, לכן, פעולת העשי צריכה להיות בעצמו, ולא ע"י שליח.
- לפי"ז מובן לשון רש"י, שלא כתב בקיצור: "הרבה ריוח והצלה לפניו", אלא מאריך וממשיך להקשות: "ולמה הטריוחו בבנין זה?". וי"ל, דזהו עיקר הקשיא: "למה הטריוחו בבנינו?", משא"כ זה שבחר להצילו ע"י תיבה ולא בדרך אחר, אינו קשה כל כך, שזהו האמצעי הטבעי להציל ממבול מים, ולכן לא הביא רש"י לשון האגדת בראשית: "וכי לא היה יכול להציל את נח באמונתו, ובדבורו, או להעלותו לשמים", שהרי אופנים אלו אינם בדרך הטבע.

קשיא: הרי, גם מציאות התיבה עצמה, מעוררת תמי, ובמילא מעורר אותם לתשובה, ומה נתוסף בזה שנה הטריוח בעצמו בפעולת ומעשה הבני?

תירוץ א': אינו דומה להתמי שמתעוררת ע"י אריכות פעולת הבנין.

תירוץ ב': כיון שהציווי של בנין התיבה, אינה בשביל הצלת נח, אלא חובת גברא - על נח - לעורר בני דורו לתשובה, לכן, כיון שהיה נדרש פעולה לעוררם, בכל משך הזמן של ק"כ שנה, ממילא היתה צריכה להיות גם פעולה תמידית של נח בבנין התיבה בפועל, הגורמת ההתעוררות.

קשיא: מהו ההכרח, בפשוטו של מקרא, שהטריח את נח לבנות כל התיבה בעצמו? ובפרט, דקשה לצייר איך אדם אחד יכול לבנות תיבה של "שלש מאות אמה ...?"

תירוץ: הכרחו של רש"י - סדר והמשך הכתובים:

משכיל לדוד על פירוש רש"י זה: דקשה לו, שנראה שזה מקרא מסורס, דבתחלה הול"ל מה יהיה פורענותם, דהיינו "ואני הנני מביא ...", ואחר כך היה נמשך יפה, לומר לו, עשה לך, כלומר, לכן מפני מי המבול עשה לך תיבה שתנצל מן המבול. אלא מוכח, דהכי פירושו: עשה לך תיבת וכו' כדי שע"י עשייתה אולי ישוּבו וינחם ה' מן הרעה. ואם לאו, אזי "ואני הנני מביא את המבול ...".

- פסוק יג: ויאמר אלקים לנח קח לך לך בשר ב' לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ:
- פסוקים יד - טז: הציווי על פרטי בניית התיבה.
- פסוק יז: ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ

בפסוק יג, מתחיל לדבר על רצונו להשחיתם, ואם כן, היה צריך להמשיך מיד, ולפרט אופן ההשחית, שתהי ע"י מבול ... (פסוקים יז ואילך), ולמה מפסיק ביניהם (פסוקים יד-טז) בציווי על עשיית התיבה?

ומוכרח לומר, שבהציווי של עשיית התיבה כלול, לא רק הנפעל, מציאות התיבה להצלת נח, שבאה כתוצאה ממי המבול, אלא גם פעולה של טרחא בעצם הבניי, שהיא מצוה בפני עצמה, ומטעם זה נכתבה לפני כל פרטי עונש של המבול, כי כל ענינה לעורר אנשי הדור לתשובה לפני המבול, וממילא יתבטלו כל עניני המבול.